

35-476
Пролетарі всіх країв єдняйтеся!

ЧЕРВОНИЙ ПРАПОР.

Ч. 1.

Рік I.

Вар. Водовуз
В. ЛЕВИНСЬКИЙ.

Що таке соціалізм.

Львів. Бібліотека
А. УРСР

Ціна 10 сот.

ЛЬВІВ 1907.

„Загальна друкарня“ Академічна 8.

Червоний Прапор

соціалдемократичне, щомісячне
видавництво для українського
робочого люду.

Червоний Прапор містить-ме популярні статі політичного суспільного, історичного та літературного змісту.

Редакція за перше своє завдання поклала собі, щоби брошури були доступні для найширшого загалу. І тому містить-ме статі як найбільше популярні і по найприступнійшій ціні.

Всякі письма і грошеві посилки треба висилати на адресу:

*Ред. „ЧЕРВОНОГО ПРАПОРУ“
у Львові ул. Академічна ч. 8.*

Видає і за редакцію відповідає:

ЛЕВ ГАНКЕВИЧ.

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ И

35-476

13. 818

Інтерпеляція

посла Вітика і товаришів.

Львів. Бібліотека
АН УРСР

Наймити і дуки.

Тяжко стало на світі жити! Куди не поступиш, всюди нарікають робучі люди на свою долю і нужду. З кожним днем стає для них гірше а поратунку нема ні відки.

Гляньте но ви нині на жите робітника.

Гарує то чоловік цілу днину. Рук му далі не стає, аби заробити кровавий крейцар, котрим треба самому дихати тай діточкам хліба купити, аби з голоду не пухли, тай заткати ним ненаситне горло панам та урядови.

А мужик?!

Сидить він собі на тих ниточках землі від світу до темної ночі, тай поре її своїми руками. Здоровле все вкладає в неї, аби тільки зародила сьвята земля. Ні світла йому, ні відпочинку, ні доброї години! Але за те опікунів в него по самі вуха. Як чорні гайворони обсіли його шкіру: і пан і уряд і піп і лихвар. Всі вони хочуть жити з мужика. А тут, як прийде переднівок, то голод і слабість су-не селом. Гинуть люди, як ті мухи, не наживши долі, ні волі. Гей, гей, нема то як мужицька доля!

■ Місця сконфісковані зачеркнені лінійкою.

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ И 4-59281

1

Львівська державна
наукова бібліотека
М 3258

А ремісник?!

І його доля не ліпша від долі робітника або мужика. Варстат його не дає йому тільки, аби можна з нього вижити з родиною.

І ви спитаєте тепер: Чи дійсно нема вже на тім сьвітї добра, ні щастя? Чиж тільки в нім нужда, терпіня і сльози?

І коли хочете дістати на ті питання відповідь, то гляньте на шляхецькі двори, панські камениці та пишні дідичівські палаці! Зайдіть до них, до середини, та гляньте, що то за люди живуть там. І побачите, що живуть там ясні панове, що то не знають ні бідности, ні нужди, ні горя, що то на своїх услугах мають усю державу і край, уряд і військо, карабіни й кулі тай міліони вільних наймитів.

Оттак поділений нині сьвіт на дві громади, на дві класи. Купка панів тай міліони робочого люду.

І що кажуть одні і другі про себе?

Люди, а особливо наші, для яких тут на сьвітї вічна нужда і ніч, похитують своїми темними головами тай кажуть:

„Га... Що-ж робити?! Жили наші діди й прадіди в злиднях, та так живемо ми, і так жити муть і наші діти!“

А пани, що то живуть в пишних палацах, та мають небо таки тут на землі, щебечуть:

„Так то вже мусить бути на тім сьвітї! Не наші делікатні і білі ручечки до дратви! Не нам дусити ся в варстатах і фабриках! Не нам чорну землю орати! На те все є хамство! На те все є ремісник. робітник і мужик. Бони наші слуги! Вони мають на нас

працювати! Таж сам пан - біг сотворив хама для пана!“

А череваті та червонолиці попи зі сльозами в очах лебедять:

„Братики мої во Христї: Нинїшний лад на сьвітї завїв сам Господь. Терпіти мусите, братя! І працювати мусите! Хто терпен, той спасен! Сам Христос теж терпїв. Але за те на тамтїм сьвітї всїм вам буде добре та гарно. Всї будете щасливі, лиш грішники нї. А нема більшого гріху, як не слухати в покорї властей... Бо всяка власть походить від бога. Цїсарське треба віддати цїсареві, а боже богови“...

І прийшли на кінець люди, що кажуть: „Той темний чоловік говорить велику дурницю, а той пан і піп, оба на купу брешуть так, якби їх який атнихрист наняв. Є лихо на сьвітї! Та на те є воно, аби з ним бороти ся. Рай і небо, котрі мають пани й дуки тут на землі, хочемо здобути для всїх визискуваних, толочених, обкраджуваних і неволених! Нехай щезне наш смуток, горе, нужда і неволя! Сьвітла хочемо! До втрати не маємо нічого, хиба наші кайдани неволї і темноти, в котрі закули нас пани та попи. А хто хоче їх втратити, нехай їде з нами в боротьбу. В кого-ж така темна, дурна і капустана голова, що хоче далї гнути свій карк і спину в панськїм ярмі, нехай слухає ясных панїв та ситих попїв і потїшає себе їх солодкими словами, що на тамтїм сьвітї жде їх за тутземні муки, терпїня і сльози небесна нагорода.

Відки пішла бідність робочого люду?

Одні кажуть, що люди бідні тому, що за мало працюють. Другі кажуть, тому, що пють. Треті знов кажуть, тому, що за мало молять ся і за мало дають попам за служби божі. Тай иньші ще дурниці кажуть.

Треба нам отже розібрати добре, як повсталала, відки пішла і де корінь бідности й нужди робочого люду.

Щоби се вчинити, мусимо сягнути в глибоку, дуже глибоку старовину, ще в ті часи, коли люди жили на пів дико.

Біблійні оповідання про рай, що мав колись бути на сьвітї в передвіцькі часи, се чисті людські видумки. Давний чоловік, що своїм житєм мало чим ріжнив ся від дикої зьвірини, не знав щастя, ні раю. Противно! Він був все виставлений на вічну боротьбу з дикою й жорстокою природою. Негода і бурі, дикі зьвірята і хвороби, — всі вони були його ворогами, супроти котрих він був безсильний. Добуте вогню дало чоловікови могучу силу. Уживанє вогню відріжняло вже дикого чоловіка від зьвірини. При помочи вогню чоловік у перве навчив ся варити їду, котру вперед мусїв їсти сиру. При його помочи вирабляв знаряди, котрі давали йому можливість вести яке таке господарство. Люди жили громадами-родами. Жили вони на спільноту. Не знали: то твоє, а се моє. Всьо було спільне: земля, ліси, ріки тай всі річі потрібні до життя. Поживою було те, що чоловік зловив собі в ріці, або вбив списою, чи стрілою в лісі тай овочі з ростин і дерев. Люди оселявали

ся звичайно там, де природа була богата у всякі плоди. Але се жите було непевне, бо залежне від самої природи. Нехай чоловік не вбив зьвірини, не зловив риби, не знайшов овочів, так вже чекала його голодова смерть. І власне ся журба, щоби не згинуті, застала його дбати про завтра. Люди зачали освоювати і годувати худобу та управляти землею для плекання ростин та дерев. З тим переходили вони вже зі стану варварства до висшого. Люди почали віддавати ся більше-менше пляновій праці, в котрій наступив певний поділ. Сей пас худобу, той полював дику зьвірину, сей ловив рибу, той управляв землею. Звичайно робили се мужчини. Жінки були заняті коло домашньої роботи.

Отсей поділ праці довів поволи до того, що вона почала не тільки задовольняти потреби чоловіка, але лишала йому ще щось понад його потреби, що можна було збути, або замінити. З початку вимінювано предмети за иньші, за те, що хто мав і що було йому потрібне. Пізнійше вимінювано за якийсь предмет, котрий загально був цінений. Таким предметом були з початку худоба і мушлі, відтак дорогі каміня, а вкінці гроші. Праця дала почин до витворюваня і громадженя багатств. От тому то люди зачали цінити працю. І тому, коли громади людей стали зі собою воювати, звичайно, за пасовиско, землю, ріку, або за те, що люди одної громади вбили чоловіка з другої, тоді люди не бачили в своїх противниках лише ворогів, котрих треба було вбити, або пожерти, але забирали їх в полон, заставляли їх до ріжних робіт

для себе, одним словом, робили їх своїми невольниками. Невільники не мали ніякої свободи. З початку повертано в невольників лише ворогів, а далі й своїх таки людей. Зазичився бідний в багатого, а не міг віддати йому, тоді йшов до багатого за невольника. Невільник був у пана звичайною худобою, котру можна було продати, замінити або вбити. Однак в інтересі пана було, жити й удержувати ту худобу, доки вона давала йому свою працю. Невільництво в порівнянні з дикарством було поступом людськості.

Тому, що ведення війни було дуже часте, а війна давала побідникам багату добычу в худобі, людях і багатствах, являлася потреба провідників, вождів, себто таких, що вміли добре війну вести. От з'явилися володарі, князі, королі та лицарі. Звичайно були се добрі харчизи, що через підбої підчиняли під свою владу сусідні громади та племена. Але і в громадах самих являлися часто спори і крамоли, котрі треба було судити і лагодити. Робили се люди такі, що в громаді мали велике поважання, а відтак самі володарі та їх помічники, звичайно з якогось високого роду, котрі згодом сповняли найбільші уряди. Володарі оборонювали населення перед нападами ворогів, а за те люди складали їм данину.

Наслідком появи приватної власності маєтків та багатств з'явилися маєткові і станові ріжниці. А далі зі зростом багатств та розширенням рільного господарства явилася потреба постійної виміни за гроші тих

предметів, що богатим збували. Вимінювано їх в таких місцях, де людям з різних сторін і громад було найдогоднійше сходити ся, отже на певних торговицях, ринках, котрі забезпечувано перед нападами неприятелів мурами та валами. З сих ринків як також при славнійших монастирях та дворах великих магнатів повставали міста. З появою міст ще більше розвинуло ся господарське жите людей. З початку більшість міського населення становили рільники, мужики. Деякі з них ставали ремісниками, що зачали витворювати товари для ужитку дворів і монастирів а далі і для продажі. Тими що занимали ся купном і продажею товарів були купці. Оттак повстали перші початки товарово-купецького господарста, Воно повело за собою упадок невільництва. Праця невільника за їду не вистарчала вже панови. Не одно, що невільник виробляв для нього, міг він собі купити дешевше від ремісників, чи купців. Панови догіднійше було дати мужикови кусник землі, а за неї побирати десятину та панщинну роботу. А як се пан вчинив, то немав вже клопоту з удержанєм невільника. Пан, що мав просторі землі і маєтки, що мав в своїх руках власть, силу і суд, міг робити з кріпаком, що хотів. Забив його — то й кари не було. Кріпак був панською худобою. На ціле своє жите був він прикований до панської рілі. Коли-ж кріпацтво далось йому в знаки до живого, тоді втікав звичайно до міста, де ставав вільним чоловіком, коли через рік потрафив жити без панської опіки.

Між сільськими громадами, селами та містами повстає згодом правильна виміна витворів праці і продуктів землі. Міста багатіють, а з тим зростають в них станові і маєткові різниці. Бачимо в них багатих, родових міщан, потомків тих, що первісно в них поселились, котрі мали в своїх руках управу міста і ремісників, що для оборони своїх інтересів єдналися в корпорації або цехи. А з'єднавшися до купи, в цехи, здобувають вони собі вольности і впливи на заряд міста та багатіють коштом тих, що на них працюють, себто челядників, термінаторів. Побіч дрібних, бідних ремісників, що виконують роботу лише на замовлене, виробляють багаті ремісники цілі запаси товарів на ярмарки та ринки.

Відкрите Америки та віднайдене морської дороги до Індії та Китаю з одного боку, а винахід машини та застосоване до неї пари і електрики з другого, спровадили нечувані зміни у складі людського життя та господарства. Європейські купці стали вивозити товари в дикі краї, а звідтам привозили срібло, золото, дорогі каміня та різні багатства. Винахід машини привів до упадку ремесла, вбив ручну роботу, мануфактуру. Як велитні стали виростати по містах фабрики з високими димарями, та великі варстати, в котрих знайшли роботу тисячі людей. На місце рукодільного промислу виступив фабричний, котрий знищив більшість ремісників та зробив з них нинішних робітників, додаток до машини. Багатства громадилися що раз більше в руках великих міщанських родів

буржуазії. До фабрик треба було що раз більше робучої сили. Її за мало було в містї. Треба було стягнути її з села. Але мужики-кріпаки не мали права покидати самовільно своїх панів, не мали теж права переходити з місця на місце. В інтересі свободної торгівлі і промислу треба було знести всякі середновічні обмежання і підвладність фєвдальним панам. Тому міщяни (буржуазія) виступили до боротьби з панами і самовладними урядами за загальну свободу. В тій боротьбі помагали їм робітники і мужики. Боротьба повела за собою з одного боку знесенє кріпацтва, а з другого запевнила буржуазії силу і власть в державі.

Пани шляхтичі дали кріпакам волю, за яку казали собі солено заплатити, але величезні простори землі задержали в своїх руках силою, рабунком і шахрайством. В сей спосіб хлопські ліси, луги і пасовиска опинили ся в панських руках. При мужиках лишило ся тільки землі, що з неї тяжко було вижити. Побідили одначе міщани, великі купці тай промисловці, одним словом буржуазія, котра захопила власть в свої руки. Робочому людови далеко ще було до справжньої волі.

Буржуазія стала всеможним паном. Вона знищила давні звязки між людьми, крім гоголого інтересу, крім холодних рахунків на готові гроші. Гріш став тепер всемогучою силою. За гріш можна купити все. За нього можна купити і чоловіка, то є, можна приневолити бідного чоловіка до праці на того,

в кого є гроші і багатства. Гріш, капітал, а властиво його властитель капіталіст став паном в цілім сьвіті. Капіталіст полонив для себе міліони робочого люду, міліони пролетарів, що нічого не мають крім своїх рук до праці.

Се нинішні часи ! Се нинішний капіталістичний лад ! Купка буржуїв-капіталістів і міліони пролетарів се два табори, на якнй поділений увесь сьвіт.

* * *

Таким чином ми пізнали ріжні форми неволі і бідности людей, але не пояснили єще, де її корінь.

Ми бачили, що чоловік в найдавніших часах жив з того, що здобув собі своїми руками в сьвіті, природі. Чоловік — значить — жив з праці своїх рук. Але ми бачили, що самі голі руки ще не вистарчали до житя. Давний чоловік, аби побудувати собі хату, мусів принести, чи звести собі дерево, мусів його порубати сокирою, чи иньшим знарядом з каменя, чи заліза ; аби вбити зьвірину на мясо і кожух, мусів мати якесь оружє. Хлібороб, аби жити з землі, мусів мати плуг, тай иньші знаряди. Швець, щоб пошити чоботи, мусів мати якийсь варстат. Подібно і иньший ремісник. А нині усякий сирий матеріял переробляється до ужитку чоловіка не тільки при помочи його рук, але головно при помочи машин. Виходить те, що чоловік від найдавніших часів по нині користувався при праці своїх рук знарядями. Таки-

ми були і сокира і оружє, ремісницький і хліборобський варстат, себто земля, плуг, машини, фабрики, то що. Все те знаряди, засоби праці.

До когож належали вони?

В давнім ладі, ще як люди жили на спільноту, всі засоби праці, які вони не були, належали спільно до громади-родини. Середновічний ремісник теж користувався своїми засобами. Вони були його власністю.

А нині?! До кого належать ті хліборобські і робітницькі варстати, ті необмежені простори плодючої землі, ті машини, копальні та фабрики? До кого належать ті багатства на сьвіті, витворені працею хлібороба і робітника? Не вжеж є вони спільною власністю тих мільйонів робочих пчілок, що годують своїх трутнів та галапасів і витворюють всі ті чуда й дива розуму й краси? Не вжеж є вони спільною власністю мільйонів робочо людю?

Ой ні! Не для них пишається та гарна краса природи! Не для них мерехкотять багатства на сьвіті! Не для них сьвітить ясне сонце! Не для них земля, фабрики, машини, тай иньші багатства на сьвіті! Все те належить до панів та панських урядів, до сильних сего сьвіта, на котрих робочий люд мусить працювати.

— Якже воно так? — питає де хто. Чиж робочий люд працює і мусить працювати на панів? Чиж він не працює для себе?

Подумайте!

Пан-шляхтич Хлополупський має великі простори землі. От приходить весна... Сніги зникли. Дерева зеленіють. Житє родить ся. Треба-ж панську землю обробити! І якже гадаєте? Чи на поле виїде сам шляхтич, його жінка тай паничі з кіньми, плугом, бороною, чи машиною, закотять рукави на своїх білих рученьках, панич з бичом за погонича, пані з одного боку а пан з лемішем в руці позаду тай всі вони оратимуть свою землю оттак від сьвіту до темненької ночі? Такого дива ще ніхто не бачив. Певно, як би вони так оден день поорали собі, то на другий день всі дригнули би. Але пан не дурний! Все те робить двірський наймит, або мужик. Розберіть же тепер добре! Пан Хлополупський має поле і машини і гроші, словом капітал. Щоби обробити поле і зерно зібратм та звести його на панські обори, наймає він голодранців-мужиків, що не мають ні землі — а як мають які обгризки, то вони не вистарчають навіть часом на оплату ріжних тягарів і податків державі, краєви, громадї; не мають ні машин, ні гроша, бо як би їх мали, то наплювали би на шляхтича Хлополупського, а мають тільки голі, чорні, мозолисті руки, котрих власне панови потрібно, котрі він купує і за котрі він платить.

А як платить? Чи може тільки, кільки праця мужика варта? Ні! На те,

щоби руки мужика були спосібні до праці, треба, аби сам мужик зі своєю ріднею мав що з'їсти, в що одягнути ся, де мешкати. Лише рук спосібних до праці потреба панови. Руки трупа нікому на ніщо не здадуть ся. Виходить, що коли пан купує ті здорові руки мужика як звичайний товар, то повинен заплатити за них так, як платить ся за товар. А як же платить ся за товар? За товар платить ся тільки, кілька вложено на його виріб людської праці. Отже за купно рук, себто за робочу силу повинно ся платити тільки, кілька мужик вложив своєї праці в пасньку роботу. Як би так було, то мужик за працю свою на панських ланах мав би сам зі своєю родиною добру їду, одержу та хату. Але пан Хлополупський зараз каже: Як маю платити мужикови за його робочу силу тільки, кілька вложив він праці своїх рук в мою роботу, то на що мені купувати її? Купую її не з милосердя над мужиком, або задля його приємности, тільки на те, аби мати добрий зиск, добрий процент. Тепер нам ясно, що пан не платить мужикови за його працю тільки, кілька вона варта. Він оплачує лише частину праці, яку вложив мужик в панську роботу. А оплачує лише таку частину, аби мужик за оплату її міг ледве вижити, аби він не згинув. Бо як би він згинув, то відки взяв би пан шляхтич Хлополупський ті чорні, мозолисті, мужицькі руки? Зна-

чить, велику частину мужицької праці пан зовсім не оплачує. Тота неоплачена мужицька праця — то панський зиск то його заробок, то процент! На прикладі виглядає воно так: Мужик, що йде на панський лан і працює на ній від 6. години рано до 6. години вечером, дістає платню за перших 6 годин, за котру мусить сам зі своєю родиною жити та мусить удержувати державу, край, громаду через плачене податків, а других 6. годин він працює на пана за дурно. Тих других шість годин мужицької праці, то додаткова праця, котру пан зовсім не оплачує. І як раз отся неоплачена додаткова праця мужика, се зработаний зиск пана. А чим більше „чорних рук“ працює у пана, тим більший його зиск. Чим довший робочий день, в котрий мусить мужик працювати, тим більше тої неоплаченої додаткової праці для пана, тим більший його зиск.

А як є з працею мужика на ланах пана Хлополупського, так само є і з працею робітників по варстатах і фабриках різних панів Кровопійців та Дерішкірів.

І саме тота неоплачена додаткова праця робочого люду у всіх її формах та видах — се мати панських богацтв. Вона наповнила їх каси золотом та сріблом. Вона сотворила нинішні богацтва на сьвітї.

Ну, тепер ми зрозуміли. що робочі люди працюють на панів, що важкою

і кровавою їх працею живуть пани тай фабриканти, уся та отара галапасів і павуків робочої шкіри.

І зважте тепер добре!

Коли нині приходить ся з дня на день що раз тяжше жити, коли маленька купка людей що раз більше багатіє, а мільйони робочого люду що раз більше бідніють, то чи не є причиною того страшного і несправедливого стану те, що засоби витворювання (продукції), земля, фабрики, варстати, копальні є приватною власністю маленької купки панів-капіталістів? Чи ж не тут корінь лиха? Чи ж приватна власність на засоби продукції не є жерелом всього визиску? Якеж се право, що різні Хлополупські, Кровопійці і Деришкіри рабують в свою користь, для своєї кишені працю робітників, мужиків та ремісників? Якеж се право, що власне сею зрабованою працею мільйонів робочих людей вирости ті велитні-фабрики з високими коминами, ті великі промислові варстати, що працею їх леліють ті необмежені простори землі, що працею їх нагромадили ся в світі золоті гори капіталу, але з них не користає робочий люд? І відки-ж взяло ся те право власности на плоди чужої праці? Чи ж не дорогою рабунку, неволі і насильства?

В бурливі і сонішні дні французької революції в 1848 р., коли робітники

здобули власть в свої руки та побили своїх ворогів, зачервонілись одної гарної днини на вулицях столиці Франції, Парижа плякати з написом:

„Смерть злодіям!“

І як тільки ті плякати появили ся, то знаєте, хто перший втік з Парижа?

Найбільший богач та мільонер на світі, Ротшільд!

А що буде, як робочий люд загорне власть не в однім місці, але всюди там, де потом і кровю зливає сліди свого нужденного життя? Де втечуть злодії?...

Добра новина.

Проклятем було для давних невільників рабство! Проклятем була для кріпаків панщина. Проклятем є і нинішній капіталістичний лад для робочого люду.

Історія записує, що люде завсїгди вміли бороти ся против своїх гнобителїв. Боротьба против неволї і неправди вела ся від найдавніших часів.

Коли давні пани дусили своїх невільників так, що для них краще було вмерти, як жити, тоді зривали ся вони до бунту против своїх катів. А в тих бунтах плила невільницька кров, але і неодному катови спала голова з плеча. Коли панове-шляхтичі занадто прали канчуками і нагайками кріпацькі спина

то і кріпаки шукали собі самі справедливості.

А чи ж нині мільйони тих нещасних істот робочого люду має покійно зносити голод і холод, нужду і горе, визиск і насильство? Чи-ж мають вони дозволити на те, аби той капіталістичний лад, що є для них нещастем і проклятем, вічно панував на сьвітї? Чи-ж несправедливість, неправда і неволя мають вічно панувати?

Декуди люди, от пр. в Англії, коли заведено до господарки машини, коли побудовано відтак фабрики, нападали з сокирами на машини і розбивали їх, та нищили все, добачуючи в них жерело своєї наглої нужди. Були се перші бунти робітників, які раніше проявлялися а до котрих гнала робітників нужда і голод. Але пани легко здавили ті бунти. Вже тоді відчували робітники, де причина їх нужди, але не знали, як брати ся до неї, як валити нинішній лад.

Першими, що проголосили сьвітові добру новину визволення робочого люду з кайдан нинішньої неволі, були славні люди Англічанин Роберт Овен і Французи Сен Сімом та Шарль Фурє, котрі жили тому сто літ назад. Всі вони дійшли до того, що нинішній лад є опертий на страшній несправедливості і кривді робочих мас, що причиною її є приватна власність панів і фабрикантів на засоби продукції і що єдиним ліком на людську бідність є **знесенє тої приват-**

2

И-59281

13-818

Львівська державна
наукова бібліотека

~~Бібліотека~~

~~наукового товариства~~

~~Ім'я ШЕРМЕНКА~~

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

ної власности та заведе не такого ладу, в котрім не було би ні богатих, ні бідних, ні дуків, ні злидарів, а всі були би рівні, в котрім всі засоби продукції, земля, фабрики, варстати, копальні, банки, залізниці, пароходи та всі богацтва були власністю не купки панів, але всього народу. Такий лад, котрий повинен бути, назвали вони соціалістичним.

Хтож має завести сей лад?

Тут перші соціалісти пішли манівцями. Вони не вірили в силу робочого люду. Їм здавало ся, що горячими проповідями, яркими картинами терпінь бідного люду, приманчивими малюнками будучого ладу зможуть найти милосердіє для бідного, робочого люду в серцях богатих одиниць, королів, магнатів та буржуазії. Але панове буржуї були глухі на їх просьби. І тому заходи перших соціалістів остались і по нині мріями, а їх самих названо утопійними соціалістами.

Доперва великі німецькі учені: Карль Маркс і Фрідріх Енгельс на підставі довголітних наукових дослідів економічних (господарських) відносин в краях о незвичайно розвиненім фабричнім промислі західної Європи, як пр. в Англії поставили добру новину соціалізму на правдивий і твердий ґрунт.

Вони виказали в науковий спосіб те, на що вказали їх попередники, а іменно, що причиною несправедливого теперішнього ладу, що жерелом що раз більше зростаючої нужди і зубожіння мас, є приватна власність капіталістів на

засоби продукції. І вони заявили цілому світові, що знищене і повалене нинішнього ладу через скасоване приватної власності на засоби продукції, через відобране дітям землі, фабрикантам фабрик і машин та банкірам капіталів та віддане їх на спільну власність усього народу, мусить бути ділом не милосердних сердець володарів і буржуїв, але самого робочого люду.

Вони вказали на те, що головною причиною суспільних перемін і переворотів в громадським життю народів були завсїгди не забаганки людей, але зміни в економічних (господарських) відносинах і умовах народів, зміни в способі продукції (вितворювання). Вони дослїдили те, що на історію людства складала ся завсїгди боротьба поодиноких суспільних клас. „Вільний і невольник, пан і кріпак, майстер і челядник, або просто гнобитель і гнобленнй завсїгди ворогували між собою, та вели чи то скриту, чи отверту боротьбу, котра кінчила ся перебудовою суспільного ладу, а часом і загибелею одної з воюючих клас“. Вони виказали вкінци, що до того великого перевороту в далї людського життя, до тої переміни нинішнього, капіталістичного ладу на соціалістичний, де не буде праці одних на других, але всіх для спільного добра і щастя, де свободний розвій кожної людини буде умовою свободного розвитку всіх, пре скорий розвій самого капіталістичного ладу.

Ми нинї наглядно бачимо, як що раз більше і більше зникають останки февда-

лізму в краях промислово мало ще розвинених і як починає псувати ся будова нинішнього капіталістичного ладу в самих своїх основах, в краях о високо розвиненім промислі.

Ремісник тримає ся ще подекуди свого мізерного варстату, в котрім бачить останній свій ратунок. Але як йому поводить ся? Треба бути сліпим, аби не бачити йому найбільшого свого противника, ненаситного фабриканта, котрий маючи на своїх услугах найновіші средства продукції, виробляє товар краще і дешевше, як ремісник. Тої конкуренції, яку робить фабрикант ремісникови, ремісник ніколи не може видержати, бо не має того капіталу, тих машин, одним словом тих средств витворювання, які має фабрикант. Не маючи їх, він упадає і мусить впасти, аж вкінці, щоби не згинуті самому і родині з голоду, йде в найми до фабриканта на роботу.

Подібна доля і тих мужиків по селах, що мають дрібні клаптики ґрунту, з котрих ніяк не можуть вижити. А щоби жити мусять йти на роботу на панські лани.

Зі зростом промислової, фабричної і рільної продукції, зростає і число вільних наймитів, пролетарів. З кожним днем напливають вони з сіл і місточок безчисленними масами до міст та тиняють ся мов тіни по під панські камениці, босі, обдерті, в голоді і холоді, вижидаючи хвилини, коли хтось змилосердить ся над ними і возьме їх на роботу. А чи всім тим бідакам може дати фабрика місце? Таж у нас тих фабрик дуже мало!

Робота по фабриках і панських ланах, тяжка, вбійча і довга, а платня нужденна, дуже нужденна.

Фабриканти, хочаби як найбільше наповнити свої кишені золотом і сріблом, кажуть своїм робітникам вироблювати як найбільше товарів, але завсїгда тільки, кілько можуть виміркувати, що вони розійдуться. А що діється тоді, коли фабрики виробили товарів за багато? Бо, чи ж фабриканти можуть виміркувати точно, кілько тих товарів можуть люди запотрібувати? Тоді то настає крах, банкрутство. Ринки переповнені товарами. Лежать вони цілими масами і не можна їх збути. Купці банкрутують. Фабриканти повиганяли робітників на вулицю. Фабрики стоять без руху. Банкрутують особливо менші фабриканти та промисловці. Банкруцтво йде за банкруцтвом. Ліцитації за ліцитацією. Роками цілими триває так, аж товари розійдуться. Се так звані кризи. Вони роблять в громадському життю народів більші забурення і шкоди, як найлютіший голод, війна або помир. На тих кризах найкраще виходять великі дуки капіталісти. Вони можуть видержати і перечекати кризи, бо мають готовий капітал. Такі кризи відбувалися в останніх часах дуже часто. Вони й тепер панують та приходять всюди. Люди дивуються, чому то приходить нараз велика тіснота, а не знають, відки вона береся.

Нинішній, капіталістичний лад йде до того, що багатства і маєтки на світі переходять щораз більше в руки щораз менше численної купки великих панів-капіталістів, а ра-

зом з тим бідніє і попадає в щораз більшу нужду робочий люд. Приватна власність на землю, фабрики, машини, копальні стає монополем в руках купки людей, то значить, що тільки вони мають право бути властителями землі і фабрик, подібно як держава має монополі тютюну і соли, з котрих продажі єдино тягне всі зиски, а рівночасно та приватна власність стає проклятем не тільки робочого людю, але загалом цілого поступу та людства.

Но в тій хвилині капіталізм копає могилу для себе.

Тим грабарем капіталізму, себ то нинішних порядків стає не хто иньший, як тільки робочий люд. Робочий люд усього світа стоїть перед вибором: Нужда, руїна і загибель його, або поваленє нинішного капіталістичного ладу **через скасованє приватної власности** на засоби продукції та заведеня на його місце нового ладу — спільноти продукційних засобів (землі і фабрик), ладу праці, ладу волі, рівности та братерства — ладу соціалістичного.

За волю і хліб.

Здаєть ся, що нема вже нині робітника, котрий вижидав би спокійно, з заложеними руками, загибелі своєї і своєї родини від нинішного ладу. Добре то люди кажуть :

На те є лихо на світі, щоби з ним бороти ся. Тільки боротьбою може і мусить робочий люд повалити свою кривду.

Якаж має бути ся боротьба?

Ми знаємо вже, що остаточною ціллю робочою люди є поваленє капіталістичного ладу через скасованє приватної власности на засоби нродукції. Чи можна се відразу вибороти? Певно, що ні! Бо гляньтеж!

От напали робітники на копальні та фабрики панів і силою забрали їх на свою власність. Те саме зробили мужики з добрами і землями дідичів та шляхтичів. Що роблять пани? Очевидно, що зараз депешують до своїх старостів, аби їм прислали поліцію, жандармів та військо. І от, анї робітники, анї мужики не встояли против війська. Полила ся роробітницька і мужицька кров, людей заковано в кайдани та відставлено до арештів. Арештованих судять суди, такі панські суди на підставі ріжних параграфів, котрі сами пани уложили. На підставі отже тих параграфів, що їх видумали посідачі на бідних людей, засудив суд того на шибеницю, того на арешт на ціле житє, того на більші і менші арешти. Пропала робітницька і мужицька справа!

Чого нас учить сей приклад? Ось чого! Сеї паньської землі і тих фабрик і копалень панів капіталістів стережуть як ока в голові уряд, військо, поліція, жандарми, суди.

Мало того! Розгляньте ся троха ліпше.

Хто видав усі нинішні права і закони в краю і державі, що так тяжко кривдять робочий люд?

Пани і буржуї.

Хго наложив на робочий люд такі тяжкі тягарі і податки на всяку нужду: на державу, край, громаду, військо, суди, церков і т. д., що женуть його вони з сего краю неволі і сліз геть в сьвіт за очі?

Пани і буржуї.

Хто зробив так, що нині школи, удержувані кровавим крейцаром робочого люду, не приступні для нього, що мужицькі і робітницькі діти живуть в темноті?

Пани і буржуї.

Що значить те все?

А значить те, що пани захопили в свої руки усю власть в державі та краю, що на своїх услугах мають вони всі уряди, військо, адміністрацію, закони, суди, школи, церков і т. д., що маючи власть в своїх руках, можуть безкарно визискувати і рабувати працю і сили робочого люду.

Ось тепер то нам ясно, яка повинна бути боротьба робочого люду.

Робочий люд мусить перш усього позбути ся опіки панів та нинішньої держави, котра боронить панських інтересів. Позбуде ся він сеї опіки, коли захопить в свої руки власть в державі, краю і

громадах, Як се стане ся, тоді і пани і попи будуть безсильні, бо все, що нині є на услугах панів, робочий люд скасує, от як приміром постійне військо. Тоді мати ме значінє і силу не воля панів попів і їх уряду, але воля люду. Отсе є політична боротьба робочого народу, боротьба за його волю, котру він мусить добувати вже тепер. Без сеї боротьби не можна і думати про заведенє соціалістичного ладу на сьвітї. Робочий люд мусить вперед відобрати панам їх власть і силу, яку вони мають тепер в своїх руках.

Та може дехто скаже на се: Як жє мужикам і робітникам бороти ся за волю, коли їх жолудок пустий? Що нам по політичній боротьбі, коли нема де взяти кусника хліба?

Отже воно і правда!

Робочий люд мусить бороти ся не тільки за свою волю, але і за хліб.

Боротьба за хліб — се не тільки боротьба за те, щоби робітники і мужики та їх жінки й діти не голодували, не жили ся гірш скотини, та мали здорову їду. Боротьба за хліб вимагає, аби працю робітника й мужик, з котрої живуть пани, міністри, урядники, військо, попи та всяке дрантє — не визискувано, щоби її влекшити та хоронити, щоби і жите робітника і мужика берегти, а не торгувати ним, як житем вола.

Отся боротьба вимагає, щоби робітники й мужики працювали не більш як 8 годин на

день, щоби праця в ночі була заборонена, щоби до праці по фабриках та заводах не уживати дітей та хоровитих або вагітних жінок, щоби ті варстати і фабрики та загалом майстерні, де робочий люд працює, були здорово і безпечно уряджені, щоби працю чоловіка шанувати, коли він здоровий і може її давати. Отся боротьба вимагає далі, щоби робітники і мужики мали безплатну лікарську поміч, щоби забезпечити їх на старість і на випадок каліцтва. То значить, щоби робітникам і мужикам тоді як вони свої сили зробили або втратили і не можуть далі працювати платила держава пенсію. Боротьба ся вимагає теж, аби робітники і мужики мали здорові і ясні помешкання, аби не мешкали в норах, пивницях та ліп'яках. Отсе є боротьба робочо люду за його хліб, се є економічна боротьба.

Робочий люд мусить докладати усіх сил, щоби політичну і економічну боротьбу вести рівночасно.

* *

Нинішній капіталістичний лад можна порівнати з моровою пошестю. Куди вона пересуне — там бідність, нужда, голод і смерть.

Ня всяку одначе хоробу винайшли розумні люди способи, як її позбути ся. Розумні люди, що бажають добра для робочого люду винайшли теж і способи, якими треба бороти ся против пошести нинішнього ладу. А боротись против неї не треба аж тоді, як вона зіссе і винищить людей, але треба проганяти її зараз.

Дурний той батько, що кличе лікаря до хорої дитини, коли її вже три чверти до смерти. Так само дурні ті люди, що бачучи свою тяжку нужду і горе, кажуть: Е, каже, чей пани змилосердять ся! Хто так каже той добровільно пхає свою голову під панський стричок.

Щож робити?

Робітники і мужики мусять вперед пізнати ту пошесть, мусять пізнати той нинішний капіталістичний лад, мусять пізнати своїх ворогів і зрозуміти, в чім жерело і корінь їх бідности, одним словом мусять осьвідомити ся. А тут повинні мужики та робітники брати собі примір таки від самих панів. Покажіть мені котрого пана, аби не вмів читати і писати? А між робочим людом темних людей як піску в морі. На 10 аж сім темних.

Покажіть мені далі котрого пана, аби він не читав своєї панської газети, котра пише про те, як робочий люд обкрадати, лупити, туманити і неволити?

А в нас? Ледви тисячний читає соціалістичну газетку. А до того люди привчили ся читати газетку, що боронить їх інтересів і добра, за дурно. І тому соціалістичній газетці тяжко вдержати ся.

Подивіть далі на панську дитину! За молоду вчать її і кладуть мов лопатою в голову: Гляди, дитинко на сей сьвіт! Гляди, який він гарний! Памятай, що він належить до тебе! Гляди — но далі, кільки то в тім гарнім сьвіті темних і забитих голов з чорними мозолистими руками? Ото вони всі твої раби,

невільники! Вони мають на тебе працювати, а ти маєш панувати! А як вчать дітий мужиків та робітників? Насамперед тримають їх в темноті, як кримінальників в темнім льоху під землею. А потому вчать їх лише одного: гаруй на панів!

Гірка і страшна то правда, але правда!

З того виходить, що мужики і робітники мусять піднеси ся зі своєї темноти, тай мусять осьвідомити ся, мусять передплачувати свої газетки і книжки.

Та не досить робочому людови осьвітити ся і осьвідомити ся. Йому треба єднати ся до купи, щоби разом, спільними силами бороти ся з панами та з панським урядом. Робітники і мужики повинні організувати ся в спілки й товариства. До них треба платити маленьку грошеву вкладку, за котру товариство спроваджує робітничі і мужицькі газетки і книжки, удержує льокаль (хату) та виплачує своїм членам на випадок недуги або неспосібности до праці підмогу.

Але в боротьбі робочого люду з панами є ще інші способи.

Оден з них — то сей, щоби при виборах до парляменту, сойму, рад повітових, громадських вибирати не панів а своїх розумних людий, таких, що за робітницьку і мужицьку справу скочили би в огонь. Треба, щоби справами держави, краю, повіту, громади, котрі оплачує мужик і робітник, поряdkували їх заступники, а не панські.

Є ще острійші способи боротьби з панами. Се страйк, бойкот та революція.

Страйк — се змова робітників і мужиків против їх ворогів, підприємців, фабрикантів та шляхтичів. В нас люди не раз страйкували вже. Але до страйку дуже часто не вміли брати ся. Щоби страйк вдався, треба, аби люде добре приготували ся. То значить, аби вже наперед забезпечили себе на час страйку грошем чи хлібом, щоби люди могли видержати в нім без голоду. Друга конечна річ при страйку, се те, аби люди тримали ся разом купи, як оден муж, щоби між ними не було зрадників та страйколомів. Трета річ — се те, аби при страйках люди поводити ся спокійно та не грозили на пусто панам. Нехай панам весь хліб в поли вигниє, нехай майстерні та фабрики заплісніють! а страйкарі нехай мовчки на се дивлять ся. Щоби не піти з торбами, пани мусять згодити ся на домагання мужиків та робітників.

Страйкують люде не тільки за ліпшу платню, але часом і за те, щоби вибороти собі справедливі права. От тоді страйкують вже всі робітники і мужики, що працюють в фабриках, майстернях та на панських ланах і по почтах та залізницях і так далі. Тоді весь рух устає. Швець не шиє чобіт, кравець одежі, пекар не пече хліба, почтар не розносить листів, коліяр не працює при залізниці. Все стоїть, все завмерло. Такий страйк називають генеральним або загальним.

Бойкот — се теж змова. Бойкотують не тільки панів, але і попів та хру-

нів. Кого бойкотують, той живе гірш прокаженого. Не живуть з ним, не говорять, не помагають йому. Відпекують ся його як сатани.

Найострійший бій з панами та їх урядом — се революція. Тоді вже робочий люд не сидить тихо і мовчки, але йде як один чоловік з оружжєм, яке хто має і міг добути на панів та уряд. Йде на жите і смерть. Коли робітник або мужик ляже в сій сьвятій боротьбі трупом — то нехай памятає, що боровся не тільки за себе, але за свою родину, за свої діти, за своїх братів робітників та мужиків.

Останній, кровавий шум революції закінчить послідні рахунки робочого люду з панами — капіталістами, коли до сього кроку приневолять пани робочий люд.

Вороги соціалізму.

Як тільки стали люди голосити добру новину соціалізму робочому людови, заворохобило ся все, що жило коштом його. Почавши від найбільших панів та достойників державних, а скінчивши на їх слугах, попах — всі вони повстали проти соціалізму. Кулями і тюрмою, глумом і пекольними карами хотіли здусити соціалізм. Та дарма! Соціалізм виріс нині в могучу силу. Він підбив собі розум і серця міліонів робочого люду в цілім сьвіті та росте так, що недалекий то вже

радісний день побіди його та робочого люду.

Чують і розуміють се добре вороги соціалізму, себ то ті, що хотять задержати на віки вічні нинішній, капіталістичний лад, нинішню неволю і визиск робочого люду. І тому докладають вони всіх сил і способів, щоби робітників і мужиків відтягнути, або відстрашити від соціалізму.

І у нас є багато ворогів соціалізму. Як тільки прийде в село або до міста соціалістична газетка або соціалістичний агітатор, або як тільки соціалісти скличуть де віче, так зараз вилізають всі п'явки робочого народу зі своїх нор. Фабрикант і дідич, пан староста і його писарчук, жандарм і поліцай, військо і попи, лихвар і всякий охлапник з панських столів, всі вони гайда на соціалістів і соціалізм.

Що кажуть ті люди на соціалістів?

Одні кажуть так: Соціалісти хотять скасувати власність і маєтки людей та поділити їх між ріжних неробів, лінюхів і волоцюгів.

От бачите тепер, як здорово брешуть! А спитайте но їх: Хто касує нині той нужденний і кровавий заробок бідних людей? Хто, рабує їх працю? Хто зробив те, що нині робітник голий, а мужик без землі і хати? Хто як не ті всі, що горлають против соціалізму? Хто, як не пани, фабриканти, дідичі та уряд? Соціалісти змагають до того, аби знести власність панів, котру зрабували вони на робочім людї. Бо чиж робітни-

ки і мужики мають яку власність? Чиж та хатина, або кусник ґрунту бідного мужика або робітника — се власність? Чиж тоту „власність“ треба ділити, як кажуть вороги соціалістів? Де там! Соціалісти хочуть, аби ту власність, маєтки і богацтва, що загарбали в свої руки панн і дуки віддати на спільну власність цілого народу, щоби ніхто не нарікав, що той має за мало, а той за багато. Весь маєток має належати до одного і до всіх. Як се буде, тоді і праця буде приємна, бо кождий буде знати, що вона йде в користь його і спільного добра. Тоді зникне журба про завтра. Ніхто не буде журити ся, що жде його голодова смерть, або жебри. Щасливі будуть ті, котрі жити муть в соціалістичнім ладі.

„Соціалісти хочуть знищити родину, хочуть, щоби люди жили як Турки!“ — кажуть далі вороги соціалізму.

А спитайте но їх: Чиж нинішній капіталістичний лад не зруйнував родини? Чиж не правда те, що нині не любов вяже людей до спільного житя, а гріш? Чиж не правда те, що нині за гріш продає жінка своє тіло? Чиж не є се найбільша ганьба людства? Яке се родинне жите, родинне щастє робітника і мужика? Чиж жінка робітника не відлучена нині через цілий день від чоловіка і від дітей, бо всі працюють в фабриці, або на лані? Чиж діти без опіки матери і батька не виростають без вихованя, в темноті і дикости? Чиж жінку робітника або мужика не насилують паничі та фабриканти? І деж ся родина

у мужика або робітника? Пани її зруйнували, соціалісти хочуть її будувати. Не гріш, а любов лучити-ме людей між собою для спільного життя в соціалістичнім ладі. Жінка стане подругою чоловіка, та буде з ним рівна. Тоді то зникне явна і тайна проституція. Тоді то у перше в історії людства запанує одноженство.

Закидають далі соціалістам, особливо попи, що вони хочуть відобрати народови релігію, що хочуть її знищити.

Се така брехня, як і попередні. Соціалісти кажуть, що релігія повинна бути приватною справою кожного чоловіка. В що віриш і як віриш — нехай се належить до сумління кожного чоловіка.

Соціалісти виступають одначе проти старшованя одної віри або одного обряду над другим. Соціалісти виступають против кожної віри, котрої похід значений був кровю і людськими трупами. Ніяка віра не має за собою так сумної слави, як католицька. Возьміть під увагу середновічну інквізицію, коли то католицькі попи палили на кострах тисячі невинних людей, котрих підозрювали, що вони не є католиками. Або пригадайте собі, як польські Єзуїти ширили католицизм і унію на Україні. Або читайте, як ширять тепер побожні католики свою віру серед диких поган!

Соціалісти виступають теж проти тих попів, що удають святих і приятелів народу, а одурюють його та днуть з нього останну шкіру, проти тих, що пома-

гають панам і панському урядови в їх розбоях над робочим людом. Чиж такими були перші христіяни? Ті бідаки, що серед голоду, холоду і терпінь йшли між народи і проповідали їм, — як каже євангелист Матей, — „що Христос в цілій своїй славі прийде незадовго на землю і зложить велику державу, в котрій перші будуть останними, а останні першими і кождий христіянин, що задля Христа посвятив свій маєток і родину, дістане стократну нагороду“. Але чудесний прихід Христа не наступив. Тому попи перенесли бажану державу Бога до життя позамогильного, щоби в сей спосіб відвернути увагу бідного й робочого люду від боротьби з панамі й лихом на сїм таки сьвітї.

Богато ще закидів роблять соціалїстам, але найпідліїший сей, що соціалїзм видумали Жиди, що соціалїсти, а Жиди то всьо одно.

Коли хтось видумає щось розумного і пожиточного, то люди не питають, хто се видумав, Жид чи Німець, Москаль чи Поляк. Воно є загальним добром, з котрого всї користають. Так само є і з соціалїзмом. Ми бачили що перші стали голосити його англїйські, французькі і німецькі учені. Коли і між Жидами є славні соціалїсти, коли і Жиди переняли ся соціалїзмом та організують ся під червоним прапором, то з сего повинна тішити ся кожда людина, котра бажає поступу, щастя та братерства всіх народів, всіх тих, що стогнуть нинї під важким ярмом панів та їх уряду.

Коли всякі темні духи, особливо наші попи горлають так на жидівський соціалізм, то чому ж не мають вони відваги кидати бо-лотом на того, котрого імени так страшно надуживають, а котрий був одним із перших, що став голосити бідному народови слова рівності, справедливости та любови ближнього? Чиж Христос не був Жидом? А всі апостоли не були Жидами? Але о що иньше розходить ся нашим брехунам. Вони хочать використати ненависть наших людей до лихварів, котрі є ворогами не тільки українського і польського, але і жидівського робочого люду і викликати загальну ненависть против Жидів на те, щоби з того черпати користь для себе. От, о що ходить їм!

Соціалісти, котрі виступають против всякої кривди і гнету чоловіка над чоловіком, народу над народом, кажуть, що робітники цілого сьвіта є собі братами без огляду на те, чи вони Українці, чи Поляки, чи Москалі, чи Німці, бо всіх їх гнете спільний ворог, нинішній капіталістичний лад, бо всі вони стогнуть під одним ярмом неволі панів та їх уряду.

Пролетарі всіх країв єднайте ся!

Отсей клич, котрим закінчили великі учителі соціалізму, Маркс і Енгельс свій „Комуністичний Маніфест“ виданий у перве 1847 р. — блискавкою розніс ся по цілім сьвіті і став тим краєугольним каменем, на котрім робочий люд будує величавий храм своїх

ждань і надій, щастя і волі, братерства і рівності.

Значіне, вагу й силу слів зрозуміли давно робочі люди всіх просьвічених народів. А зрозумівши його, стали єднати ся до купи задля спільної боротьби з панами і урядом против невиносимого, нинішнього, капіталістичного ладу задля вибореня тих всіх домагань, які голосить соціалізм; стали єднати ся в ряди міжнародної, політичної, боєвої партії, міжнародної соціал-демократії.

Тай чи може бути инакше? Чиж неволя, гніт і нужда не давить робітника і мужика без огляду на те, чи він Німець чи Поляк, Москаль чи Українець? Чиж против міжнародної сили і спілки панів не треба виставити велику міжнародну силу пролетарів, силу робітників і мужиків?

Соціал-демократи переконали ся, що для успішного розвою соціалізму найкраще є, аби робітники й мужики кожного народа єднали ся з окрема в свою соціал-демократичну спілку, або партію, аби тим успішнійше вести боротьбу за здійсненє тих всіх кличів, котрі голосить соціалізм. І нема вже нині просьвіченого народу на сьвітї, де би робітники і мужики не єднали ся під червоним прапором соціалізму. Німці і Французи, Італійці і Еспанці, Москалі і Поляки, Чехи і Мадяри, Фінляндці і Вірмени, ба навіть Японці і Китайці (Хінці), всі вони зорганізували ся в соціал-демократичну партію і з успіхом ведуть роботу визволення робочого люду з ярма нинішньої неволі.

А якже є з українським народом, тим великим народом, що мешкає в числі 30 міліонів тут в Австрії, себто в Галичині, Буковині і Мадярщині та на Україні в Росії, тим народом, що недавно пробудив ся з довгого сну та почав ломати віковічні кайдани тяжкої неволі, в які закули його хижі сусіди.

От зачали і у нас добрі люди міркувати над тим, як би то і нашим робітникам та мужикам визволити ся з бідности та неволі.

І от прийшли таки і наші люди до пересвідчення, що українським робітникам та мужикам треба зробити так, як се зробили давно їх товариші иньших народів. Пора нам перестати нарікати і плакати! Пора нам поставити силу!

Кажуть наші люди, що громада великий чоловік і велика сила.

Сьвята то правда!

Треба одначе, щоби сі слова не були лише словами, треба перевести їх в діло. Треба, щоб українські робітники та мужики єднали ся разом до купи в велику, сильну, українську, соціал-демократичну партію.

Тільки соціалізм, що бридить ся всяким гнітом у всіх його формах, потрафить визволити український робучий люд з його бідности й неволі. Тільки в соціалізмі наше суспільне, економічне і політично-народне визволенє.

Що раз більше ростуть наші ряди! Що раз більше зростають наші сили! Всюди, де

тільки дусить ся український робітник по панських фабриках та майстернях, всюди, де зливає український мужик панські лани своїм потом і кровю, лунає грімко клич:

Єднайте ся в ряди української соціал-демократичної партії!

Дослівний переклад стеногр. протоколу стор.....

Інтерпеляція

посла Вітика і тов. до міністра справедливости в справі конфіскати брошури: „Що таке соціалізм“.

В перших числах часописи „Земля і Воля“ з 1907 р. виходила популярна розвідка В. Левинського „Що таке соціалізм“, і її представлювано ц. к. державній прокуратурі в Чернівцях і у Львові, де часопись виходить від 1. марта. Так черновецька як і львівська прокуратурія дозволили ті статі без перешкоди друкувати і не скофіскували їх ні разу. Коли ся розвідка появила ся яко відбитка в осібній брошурі, вважав ц. к. прокуратор у Львові відповідним, сконфіскувати отсі місця:

(Сконфісковані місця вичислені).

Тому питаємо ся:

1. Чи Пан Міністер справедливости знає про ту самоволю ц. к. львівського прокуратора?

2. Чи Пан Міністер справедливости не чує потреби, видати потрібні зарядження, щоб конфіскати були независимі від гумору ц. к. галицьких прокураторів?

Програма соціал-демократичної робітничої партії в Австрії.

(Ухвалена на партійнім з'їзді в Відни 1901 р.)

(Програма мінімальна).

Соціал демократична робітнича партія в Австрії бореться за увільнене з кайдан господарської залежності, політичної неволі і духового гнету цілого народу без огляду на різницю народности, раси та пола.

Виходячи з сих заłoженъ соціал-демократична партія в Австрії жадає передовсім :

1. Загального, рівного, безпосередного і тайного виборчого права в державі, краю і громадї для всіх горожан без різниці пола від 20 року житя починаючи і пропорціональної системи виборів; відбування виборів в дни, який законно є вільний від праці; трилітних законодавчих періодів; платні для вибраних послів.

2. Безпосередного народного законодавства на основі права, предклатати і відкидати закони; самостійности і самоуправи народу в державі, краю і громадї.

3. Знесеня всіх законів, які обмежують право свободи думки, а особливо заведеня

цілковитої свободи преси через знесенє ограничення кольпортажі, друків і знесеня всіх законів, які обмежують право зборів і стоваришень.

4. Знесеня всіх обмежень свободи переселеня, а особливо знесеня всіх законів проти волокит і знесеня шупасу.

5. Переведеня закона, на підставі якого урядники, що вкоротили політичні права одиниць або товариств, були би строго карані.

7. Забезпеченя независимости судам; безплатности виміру справедливости і оборони правної; відшкодованя для невинно арештованих і засуджених; вибору судів присяглих загальним, рівним і тайним правом голосованя; підчиненя всіх горожан звичайним законам і судам; знесеня кари смерти.

7. Державної і громадської організації служби санітарної; безплатного уділюваня лікарської помочи і лічних средств.

8. Оголошенє релігії річию приватною; розділу церкви від держави і оголошеня церковних і релігійних громад приватними стоваришеннями, які мають свої справи цілком самостійно полагоджувати; обовязкового цивільного шлюбу.

9. Обовязкової, безплатної і сьвіцкої школи, якаб відповідала вповні потребам і розвиткови поодиноких народів; безплатних средств до науки, та удержаня коштом держави всіх дітей в школах низших, а в середних і висших тих дітей, які до висшого образованя мають здібности.

10. Зміни всіх безпосередних податків і данин степеневі зростаючим податком від доходу маєтку і спадщини.

11. Заступлення постійного війська народною міліцією; виховане до загальної здібності до оборони; загального озброєння; права, щоб народне заступництво рішало про війну і мир.

12. Усунення всіх законів, через які жінка зглядом чоловіка є упослідженою чи то після права публичного, чи цивільного.

13. Увільнення господарських робітничих стоваришень від всіх тягарів і обмежень, які спиняють їх діяльність.

Як мінімум робітничої охорони жадає австрійська соціал-демократія :

1. Повної свободи зборів, правового визнання заводських організацій, законного зрівняння зарібників через знесення приписів про службу.

2. Осмигодинного робочого дня без застережень і без винятку.

3. Заборони нічної роботи з винятком тих заводів, яких технічна натура не дозволяє на перерву; однак нічну роботу жінок і нелітніх робітників треба без винятку заборонити.

4. Повного недільного відпочинку через 36 годин.

5. Строгого переведення наказу заробоків дітей нижче 14 років; достаточної, законної охорони для учеників і малолітніх робітників.

6. Заборони жіночої роботи в заводах, особливо для жіночого організму шкідливих.

Всі ті приписи є важні для всіх заводів для великого промислу, промислу перевозового, ремесла, торгівлі, промислу домашнього.

Утворення промислового інспекторату; збільшення числа інспекторів і надання їм виконуючої власти; співділання робітничих організацій при контролюванню виконування законів о охороні робітників через вибраних ними інспекторів і інспекторок.

На підприємств, які нарушилиб закони о охороні робітників, належить наложити кари, яких би не можна було замінити на грошеві.

Обезпеченє робітників треба піддати цілковитій реформі через заведенє обезпеченя на старість і на случай нездібности до праці, як також обезпеченя для вдів і сиріт та належить його віддати в заряд обезпеченим.

Національна програма австрійської соц.-демократичної робітничої партії.

(Ухвала партійного з'їзду в Берні 1899 р.)

З уваги, що національні спори в Австрії спинюють всякий політичний поступ і всякий культурний розвиток народів, з уваги, що ті національні спори впливають в першій лінії з політичної відсталости нашого публичного ладу, та що вкінци впроваджуванє національних спорів є одним зі способів, якими пануючі класи забезпечують собі панованє та спинюють кожний сильніший обяв потреб люду —

з'їзд ухвалює :

Остаточне полагоджєнє справ язикових і національних в Австрії в змислі рівного права, розуму і рівноправности є передовсім культурним жаданєм і лежить тому в інтересі пролетаріяту. Воно є можливе лише в справді демократичній суспільности, яка основуєть ся на загальнім, рівнім і безпосереднім виборчим праві, в якій усунено всі шляхецькі привілеї так в державі, як і в краю, бо лише в такій суспільности годні прийти до слова працюючі кляси, які на ділі є чинником удержуючим державу і суспільність ;

Плеканє і розвиток національних особливостей всіх народів Австрії є можливе лише на основі рівного права і при усуненю всякого утиску і тому передовсім треба поборювати так бюрократично-державний централїзм як і фєвдальні привілеї країв.

При сих условинах і то лише при таких буде можливо завести в Австрії в місце національної ворожнечі національний порядок, признаючи слїдуючі головні засади :

1. Австрію треба перемінити на демократично-федеративну державу народностей.

2. В місце історичних країв коронних треба витворити національно відграничені самостійні тіла адміністраційні, яких законодавство і заряд відбував би ся в народних палатах, вибраних на підставі загального, рівного і безпосередного виборчого права.

3. Всі області народної самоуправи того самого народа творять разом національно суцільний союз, який свої національні справи цілком самостійно полагоджує.

4. Права національних меншостей має боронити спеціальний парламентом ухвалений закон.

6 Ми не узнаємо жадних національних привілеїв і тому відкидаємо жадане одної державної мови; о скільки одна мова для порозуміння є потрібна, має ухвалити парламент.

З'їзд партійний, як орган міжнародної соціал-демократії в Австрії, висказує переконанє, що на основі тих повисших засад є можливе порозумінє між народами;

він заявляє також торжественно, що признає право кожній народности на національну екзистенцію і на національний розвиток;

заявляє однак також, що народи можуть кожний крок свого культурного поступу добути лише в тісній солідарности зі собою, а не у взаїмній нерозумній боротьбі проти себе, та що особливо робітнича кляса всіх народів в інтересі кожного поодинокого народу, як також і в інтересі загалу мусить держати ся сильно міжнародної боевої спілки і міжнародного збратаня і вести свою політичну і заводову боротьбу в суцільній цілості і єдності.

Заява делегата української соціал-демократії, тов. Миколи Ганкевича зложена на сьому з'їзді звучить:

„Ми українські соціал-демократи стоїмо на ґрунті інтернаціональної солідарности пролетаріату усіх націй в Австрії і знаємо що тільки в тім братерськїм союзї також і наш народ, котрий в одній частині приналежить

до сеї держави може добути національне
 освободженє. Одначе не хочемо замика-
 очий на факт, що в межах сеї держави меш-
 кає тільки частина нашого народу і що поза
 кордоном мусить зносити велика більшість
 української нації під ярмом царського абсо-
 лютизму всяке національне безправє, яке має
 вести до її національної смерти. Ми переко-
 нані, що інтернаціональна сила пролетаріату
 тільки тоді розвине ся, коли кождий народ
 сам рішати-ме про свою долю. Ми знаємо,
 що соціяльне і політичне освободженє обу-
 словлює теж і національну еманципацію.
 Українські соціал-демократи змагають тому
 до національної волі своєї нації, щоби з'єд-
 наний і освободжений український народ ста-
 нув в ряді народів як рівноправний член“.

Статут організаційний ухвалений на конференції У. С. Д. П. 12 і 13 червня 1907 у Львові.

I.

Члени партії.

До партії належить кождий, що узнає програму партії піддає ся ухвалам конгресу партії, партію спмагає морально і матеріально і належить до одного з товариств соціалістичних, політичних, заводових або робітничого просвітнього товариства.

Обовязком члена партії є ширити думки соціалістичні і оплачувати податок партійний.

Членом партії не може бути сей, хто допустив ся нечесного діла і належить до якої небудь організації, иньшої несоціалістичної організації політичної.

II.

Організації місцеві.

Кожда місцевість, місто чи село, вибирає місцевий комітет партійний.

Комітет місцевий вибирають члени партії даної місцевости на протяг одного року. Місцевий комітет складає ся з 5—12 членів.

Складає ся з голови, містоголови, секретаря, касієра і кольпортера. Ухвали сего комітету обовязують усіх членів партії даної місцевости.

Вільно однак повітовому комітетови партійному ухилити ухвали місцевого комітету. В разі спору рішає ексекутивний комітет евентуально конференція, або з'їзд партійний.

III.

Завдання місцевих комітетів партійних.

Займатися агітацією, розширюванем письм і видавництв партійних, уряджувати збори та демонстрації в даній місцевості: полагоджувати усі справи дотикаючі партії в даній місцевості.

Звіти зі своєї діяльності складає місцевий комітет на довірочних зборах партії даної місцевості скликаних в тій цілі.

Про ці збори має бути повідомлений повітовий комітет — який висилає свого відпоручника.

Всі місцеві комітети кожного повіту обов'язані складати щороку звіт зі своєї діяльності комітетам повітовим.

В разі, коли в одній місцевості нема ще місцевого комітету партійного, визначає повітовий комітет мужа довіря з правами і обов'язками місцевого комітету.

IV.

Організації повітові.

Для одноцільності в веденню руху, агітації і організації в повіті мають усі місцеві організації партійні з міст та сіл в повіті утворити організацію повітову.

На чолі сеї повітової організації стоїть комітет повітовий вибраний на протяз одного року делегатами найменше по одному з кожного місцевого комітету партійного. Повітовий комітет складає ся з 8—12 членів.

Повітовий комітет вибирає собі голову, місто-голову, секретаря, касієра і кольпортера.

Місцем осідку кожного комітету повітового має бути по змозі місто повітове.

Найменше два рази до року на весну і в осени мають відбуватися конференції повітові, які скликає повітовий комітет партійний.

На ті конференції висилає делегатів найменше по одному кожний місцевий комітет партійний і одного ексекутивний комітет партії у Львові.

В разі спору рішає справу конференція або з'їзд партійний.

В разі колиби не можна було ще утворити повітового комітету партійного — ексекутивний комітет у Львові визначає один з місцевих комітетів свого мужа довіря з правами і обов'язками повітового комітету.

V.

Комітет ексекутивний.

Комітет ексекутивний партії вибраний є конгресом. Складає ся він з 9. членів партії, замешкалих у Львові. Крім того на конгресі вибирає ся ще 5 членів з повітів до ексекутиви.

VI.

Конференція партійна.

Комітет ексекутивний обов'язаний є в важних справах скликати

Конференцію партійну

до Львова або до иншої якої догіднійшої місцевости і піддати дотичні наглячі справи розвазі конференції.

VII.

З'їзди.

Найвисшою інстанцією партії є з'їзд партійний.

VIII.

Податок партійний.

Кождий член партії платить 1 К 4 сот. податку річно. Податок стягає кождий місцевий комітет. Ексекутивний комітет у Львові висилає легітимації партійні повітовому комітетови, на які збирає ся податок партійний.

Сей податок розділює ся так, що $\frac{2}{4}$ ідуть на потреби місцевого комітету, $\frac{1}{4}$ повітовому а $\frac{1}{4}$ ексекутивному у Львові. Крім того треба закладати фонди агітаційні і для потерпівших за вибори або партійну роботу.

Боротьба

соціалдемократичне, щомісячне видавництво для українського робочого люду.

„Боротьба“ містити-ме статі політичного, суспільного, історичного та літературного змісту.

Кождий випуск виходить в форматі книжки, об'єму що найменше 2 аркушів друку.

Річна передплата на 12 випусків „Боротьби“ виносить для Австрії 2 корони, для Росії 1½ рубля, для Америки 1 долара.

Всякі письма і грошеві посилки треба висилати на адресу:

*Редакція „БОРОТЬБИ“
у Львові, улица Академічна ч. 8.
Видає і за редак. відповідає: ЛЕВ ГАНКЕВИЧ.*

„СЛОВО“

що тижнева газета виходить в Київі по суботах.

Адреса редакції і контори:

**Київ, Маринско-Благовѣщенская
д. 94, кв. 1.**

Підписна ціна в Росії на рік 3 рублі; за кордон на рік 6 рублів, на оден місяць 50 копійок.

3258

Ширіть „Землю і Волю“!

Кожний український робітник та мужик повинен записати собі

„Землю і Волю“

орган української соціалдемократії. „Земля і Воля“ боронить завзято інтересів українського робочого люду. „Земля і Воля“ виходить раз на тиждень, в кожний четвер і коштує на рік для Австрії 4 кор., для Росії 2¹/₂ рубля, для Америки 2 долари.

Всякі письма треба адресувати:

„ЗЕМЛЯ і ВОЛЯ“ у Львові, ул. Коперника, ч. 17.

Всякі грошові посилки треба посилати тільки на адресу:

„ЗЕМЛЯ і ВОЛЯ“ у Львові, ул. Академічна ч. 8.

Ширіть „Боротьбу“!

Як 1 і 2 випуск „Боротьби“ вийшла брошура дра Богуміла Шмерала „Хто такі соціалдемократи і чого вони хочуть“.

Брошура обнімає 6 аркушів друку і коштує поодинокі 45 сотик. разом з оплаченим висилки поштової.

ЗМІСТ:

Від Редакції. I. Понятє й ціли соціалізму. II. Соціалдемократія і загальне, рівне, виборче право. III. С-ія і торожанська свобода. IV. С-ія і релігія. V. С-ія і школа. VI. С-ія, народність і міжнародність. VII. С-ія і мілітаризм. VIII. С-ія і податки. IX. С-ія, суспільна гігієна та охоронне законодавство. X. Закінчене.

Брошура дра Шмерала необхідна для кожного, хто бажає зазнайомити ся з основними думками соціалізму та доматаннями і завданнями соціалдемократії.

3-тий випуск „Боротьби“ сконфіскований. В найкоротшій часі вийде 4 випуск.

Адреса: „Боротьба“ у Львові, ул. Академічна ч. 8.

Пролетарі всіх країв єднайте ся!

ЧЕРВОНІЙ ПРАПОР.

Ч. 1.

Рік I.

В. ЛЕВИНСЬКИЙ.

Що таке соціалізм.

Львів. бібліотека
А. І. УРСР

Ціна 10 сот.

ЛЬВІВ 1907.

„Загальна друкарня“ Академічна 8.